

densamma bör handhafvas. Dertill naturligtvis: bestäm sjelf era vilkor; bestäm dem så, att intet bekymmer trycker er. Hundra rubel mer eller mindre äro en småsak. Det gäller familjelifvet – blott de mest bildades visserligen, men från dem går exemplet till de mindre bildade och obildade, och familjelifvet är allt samhällslifs rot. Hvad göra vi också med fruntimmersskolor, om de äro odugliga. Sätt ert lifs sträfvande deri, att höja dem. Intet folk i verlden är för fattigt, att vedergälla en sådan tjänst.

10 Vi utesluta här ur »Redogörelsen» skolans historik och börja från sid. 6.

10 OM LÄGRE ELEMENTARSKOLORNA I LANDET.

Litteraturblad n:o 3, mars 1859

Vi hafva någon gång förut påpekat det enligt vår åsigt origtiga förhållande, att Lägre Elementarskolorna äro förvandlade till lärdomsskolor, i st. f. deras tidigare bestämmelse, att vara borgarskolor.

20 Vid anmälandet af Finska öfversättningen af den Berlin'ska läseboken har vår tanke återförts till detta förhållande.

Förut fanns i hvarje stad i landet en s. k. pedagogi. Dessa skolor hade vanligen blott en lärare och en klass, men de voro visst vida gagneligare, än de nuvarande Lägre Elementarskolorna med tre lärare och tre klasser.

Vi sade hvarje stad, emedan förhållandet var sådant, att äfven, der Trivialskola fanns, första klassen nedifrån utgjorde en pedagogi eller apologist klass. Den var en skola för sig, som icke hade något annat gemensamt med de fyra öfriga klasserna, lärdomsskolan, än att de två högsta klassernas elever lärde aritmetik för apologisten, läraren på första klassen.

I pedagogierna och på apologistklasserna lästes nu kateches och religionshistoria, Rosenmüller, eller biblisk historia, gamla Hübner. Vidare: Djurbergs geografi från perm till perm, och det var i den politiska geografin icke litet; allmän historie ur »Regner's första Begrepp», Svensk historie ur samma bok, stundom för de äldre lärjungarne Wählin's Fäderneslandets Historia. Der räknades och det med besked, alla tillämpningar af regula di tri igenom, t. o. m. sammansatt vixelräkning och alligationsräkning; och en rektorist, färdig att afgå till studentexamen,¹ kunde väl i räkning slås på fingrarna af en pojke ur apologistklassen. Vacker handstil fanns företrädesvis på apologistklassen.

Läsaren frågar: hvilket var denna inrättnings företräde? Svaret är: pedagogin och apologistklassen innefattade en fulländad skolkurs. En stor del lärjungar afbröt den visserligen i förtid; men den, som dröjde qvar i tre å fyra år, han hade god färdighet i läsa, skriva och räkna, insigt i geografi och historie, och var i kristendomskunskap förberedd för skriftskolan. Handtverkaren och handlanden, som satte sin son i

¹ I Åbo stift fanns intet gymnasium. Man dimitterades från skolan till universitetet. Men också var kursen på hvarje skolklass tvåårig. Nutidens ungherrar torde väl mena, att man kom skral i kunskaper från skolorna. Men vår mening derom är, att de flesta utmärkta vetenskapsmän och litteratörer i detta land blott hört talas om dåvarande gymnasiers dålighet. Runeberg, Nervander, Castrén, Lönnrot hafva gått från skolan till universitetet.

elever aldrig kommer till Högre Elementarskolan. Men skulle de äfven komma dit, så skulle den andra villan blott blifva värre än den första. Ty med den latin och ryska, de der få lära, stå de lika okunniga i verlden, som om de aldrig öppnat en bok. När Skolordingen säger, att dessa skolor äro äfven för barn »ämna de att välja sådana lefnadsyrken, som i större eller mindre mån (mon?) fordra vetenskaplig underbyggnad», måste meningen vara, att barnen skola fortsätta kursen till universitetet. Ty äfven med den kunskapsröra, som i gymnasierna för allmän bildning lofvad dem, kunna de icke vinna »vetenskaplig» underbyggnad för något annat yrke, än den publika tjenstemannens, N. B. om studierna klokare fortsättas vid universitetet. Men för dem, som skola ingå i andra yrken, äro äfven universitetsstudierna olämpliga, emedan de från sådana aflägsna både hågen och förmågan.

Hvilken är i korthet meningen med denna kritik? Den, att Lägre Elementarskolorna borde vara borgarskolor med inom sig afslutad kurs. Ty det är oförsvarligt, att tjenstemannabildningen inkräktat äfven dem till men för den borgerliga, och dock gagnlöst för sig sjelf. Huru många föräldrar ur de bildade samhällsklasserna låta väl sina söner begagna undervisningen i Lägre Elementarskolorna? Huru få elever sända icke dessa skolor till de Högre, och huru få af sådana elever hinna väl ens till gymnasium? Förhållandet är, att ett antal föräldrar i städerna i bästa välmening, utan förmåga att bedöma skolundervisningens art, låta sina söner hängla vid Lägre eller Högre Elementarskolan, tills de hinna år och krafter nog att ingå i något yrke. Desse skilja sig då från skolan utan afseende på den »vetenskapliga underbyggnadens» eländiga beskaffenhet; och de sjelfva och föräldrarna komma snart öfverens derom, att de i skolan »lärt ingenting». De hafva rätt deri. Ty en man i ett yrke, som, då han får se en tapp bomull, icke kan säga om den vuxit på ett djur eller en vext, och, då han underrättas, att den kommit från Liverpool och Neworleans, icke vet, om dessa orter äro verldsdelar eller byar der borta i landet Lübeck, har sannerligen i skolan intet läst. Icke heller, då han hör talas om sex procent, utan att veta om procent är ett djur eller en möbel. De flesta Lägre Elementarskolans elever kunna icke heller i hemmet få härom något lära.

Men hvar skola då lärjungar förberedas för Högre Elementarskolan. Vi tro, att det bästa vore, om de icke skulle förberedas alls i annat, än att väl läsa modersmålet och hjälpligen förstå det lästa samt att skriva en handstil, hvaraf något kan göras. Till denna tro torde mången lärars erfarenhet ledt honom. En tvåårig kurs på skolans första klass är likväl fullt tillräcklig att motsvara alla fordringar på denna klass – utom den absurda af två böcker i Euklides.¹ Önskligt vore också, att denna klass vore öfverlemnad åt blott en lärars omsorg. Gagnet här af för lärjungarnes tidigaste läsning kan äfven utan all erfarenhet inses.

Ingen om sina barns framtid öm fader och moder lärar anse det för någon lycka, att ju förr desto hellre sända barnet ut från hemmet. Man önskar gerna, att någon sedlig vana må hafva rotat sig hos detsamma, förrän man vill fresta, hvad fremmande inverkan skall förmå uträtta till dess förstörande. Skulle äfven någon större förberedelse för skolan fordras, finnes lätt utväg dertill genom enskild undervisning. För de

¹ I denna fordran visar sig en förvånande lärar erfarenhet, i synnerhet när den sammanhålles med endast 5:e och 6:e bokens besparande för den treåriga kursen på tredje och fjärde klasserna. Med fördelningen af aritmetiken förhåller sig ungefär lika erfaret.

medellösare och för mången fattig enka kan det blifva svårt nog, att förskaffa sina barn en sådan undervisning. Men det har dock i sekler skett.

Hvad angår allmogens barn, är vägen till lärd bildning genom undervisningsspråket för dem hårdt stängd. För Lägre Elementarskolor är dock stadgadt, att i dem undervisning skall meddelas äfven på finska. För den lärda bildningen fordras också bildning i ett bildadt hem, om den skall blifva rätt fruktbarande; hvarföre det ligger i sakernas ordning, att emellan den och allmogens vetande må stå en generations bildning för och i ett högre industrielt yrke.

J. V. S.

10

11 FÖRENINGARNE MOT DJURS PLÅGANDE.

Litteraturblad n:o 3, mars 1859

Vi hänvisa läsaren till en artikel i detta ämne i bladets Januarihäfte år 1857 sid. 20.

Vår afsigt är att genom några ytterligare meddelanden fästa uppmärksamheten vid detsamma; och det är derföre vi här börja införandet i öfversättning af åtskilliga kortare uppsatser, hvilka på sin tid stått att läsa i Augsburgers Allgemeine Zeitung.

20

Vi taga för afgjort, att hvarje tänkande människa gerna medgifver:

1:o. Att ett ömt och medlidsamt sinnelag väl stundom kan blifva en snara för mensklig svaghet; men att frånvaron deraf är en säker källa till förtryck, brott och elände.

2:o. Att om ett sådant sinnelag icke inplantas hos barnet, detsamma lifvet om skall saknas.

Det är på dessa erfarenhetssatser, Föreningarne mot djurs plågan de grunda sitt hopp, att kunna verka förädlande för den allmänna bildningen. Ty

30

3:o. Är det endast i förhållande till djuren, ett barn kan öfva grymhet och vänja sig vid likgiltighet för det lidande, detsamma förorsakar; hvarföre

4:o. Vanan att ömma för det obetydligaste lefvande väsendes nöd och plågor måste kraftigt bidra till att hos barnet grundlägga medkänsla äfven för det menskliga lidandet och afsky för att blifva upphof dertill.

Vidare, ehuru såsom sagdt en förhärdad känsla hos de äldre föga med några medel kan uppmjukas annorlunda än för tillfället, öfvas af dem mången tanklös grymhet mot djuren, som icke i förhärdelsen har sitt upphof. De nämnda föreningarne sträfva derföre.

40

5:o. Att genom tal och skrift göra personer af alla samhällsklasser uppmärksamma på hvarje behandling af djuren, som utan människans gagn förorsakar dem lidande, emedan ett sådant handlingssätt underhåller råhet i sinnet och genom exemplet verkar att fortplanta densamma på kommande generationer.

Emedan dylika vanor icke lätt utrotas, anse föreningarne sig böra verka icke blott på öfvertygelsens väg, utan äfven

6:o. Genom att agitera för lagstadganden och en polisuppsigt, som positivt förhindra och bestraffa djurs plågan de.

50

Det vore visserligen billigt, att yrka äfven på en rättighet för djuren, att icke lättsinnigt göras till föremål för människans råhet eller utbrottet af hennes passioner. Föreningarne se saken äfven under denna synpunkt, men vilja uttryckligen lemna den helt och hållet å sida,